

مجموعه مقالات همایش علمی میراث تاریخی ایران در اوستیا

به کوشش:

فانز دین پرست

رئیس ۱۰۰هشکده فرهنگ پژوهی دانشگاه علامه طباطبائی

دبیر اجرایی همایش

زالینا کانوکووا

رئیس انستیتو اوسیتی شمالی در پژوهش های علوم انسانی و علوم اجتماعی

بنام و. ای. آبایف، مرکز علمی و تحقیقاتی وابسته به آکادمی علوم روسیه

دبیر اجرایی همایش

دکتر مریم سفقی

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

دبیر علمی همایش

دیانا سکایوا

پژوهشگر انستیتو اوستیای شمالی در پژوهش های علوم انسانی و علوم اجتماعی

بنام و. ای. آبایف، مرکز علمی ولادی قفقاز وابسته به آکادمی علوم روسیه

دبیر علمی همایش

- شناسه: همایش علمی میراث تاریخی ایران در اوستیا (۱۳۹۸: تهران)
 سوان و نام: یادآور مجموعه مقالات همایش علمی میراث تاریخی ایران در اوستیا/ به کوشش
 فائز دین پرست... [و دیگران] انجمن ایرانی زبان و ادبیات روسی
 مشاهدات نشر: تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۹.
 مشخصات نشری: ۲۱ ص. زیری.
 فروست: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۵۶۶.
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۰۱-۳-۳ ۳۰۰۰ تومان
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: آسیان -- شرق شمالی -- تاریخ -- کنگره‌ها
 موضوع: Sufism -- Caucasus, Northern (Russia) -- History -- Congresses
 موضوع: ایران -- روابط فرهنگی -- قفقاز شمالی (روسیه) -- کنگره‌ها
 موضوع: Iran -- Cultural Relations -- Caucasus, Northern (Russia) -- Congresses
 شناسه افزوده: دین پرست، فائز، ۱۳۵۹ -
 شناسه افزوده: کانوکووا، زالینا، ۱۹۵۸-
 شناسه افزوده: شفق، مریم، ۱۳۵۲-
 شناسه افزوده: سکایوا، دیانا، ۱۹۶۴-
 شناسه افزوده: دانشگاه علامه طباطبائی.
 رده‌بندی کنگره: DK۵۱۱
 رده بندی دیویی: ۹۴۷/۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۶۲۰۹۵۷۲

مجموعه مقالات همایش علمی میراث تاریخی ایران در اوستیا

به کوشش:

فائز دین پرست، زالینا کانوکووا

مریم شفق، دیانا سکایوا

ز. نظر معاونت پژوهشی دانشگاه	
شماره ۳-۳۹-۲۱۷-۹۶۴-۹۷۸	شماره ۳-۳۹-۲۱۷-۹۶۴-۹۷۸
این مجموعه به تصمیم و تأیید کمیته علمی دانشگاه علامه طباطبائی و انستیتو اوستیای شمالی در پژوهش‌های علوم انسانی و علوم اجتماعی بنام و.ای. آبیاف، مرکز علمی ولادی قفقاز وابسته به، سامی علوم روسیه منتشر شده است.	
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی	ویراستار: دکتر فریبا محمودی
سرپرستار: دکتر فریبا محمودی	طراح: دکتر فریبا محمودی
صفحه آرا: مریم زندگی	طراح: دکتر فریبا محمودی
شمارگان: ۳۵	ناشر: رضا دنیوی
مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی؛ تهران، بزرگراه شهید همت، دهکده المپیک، میدان ورزش	
تلفن مرکز انتشارات: ۴۴۷۳۷۵۶۰	صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۳۴۸۷
چاپ اول ۱۳۹۸	قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

فهرست

۱. مریم شفق. دیانا شکایوا. سخن آغازین.....

بخش نخست: زبان، ادبیات، فرهنگ، زبان‌شناسی

۲. میرجلال‌الدین کزازی. شاهنامه و نارتنامه.....
۱۷. ب. آ. بیتیف. کیش آتش در مراسم خاک‌سپاری ایرانیان.....
۲۵. بهرام امیراحمدیان. یک ایرانی در اوستیای شمالی، جایی که آوازه تختی هنوز هم زنده است.....
۳۹. ا. ب. ساتسایف. ملل رانی زبان: طبقه‌بندی زبان‌شناسی، تاریخی و موقعیت زبانی.....
۵۳. حسینعلی مصطفوی. گروه مادی حاجی‌زاده سمدآباد. مناسبات فرهنگی ایران و اوستیای شمالی با تکیه بر زبان آسی.....
۶۳. ر. ر. شانایوا. مفهوم روابط مکان. اصطلاحات زبان‌های آسی و فارسی.....
۷۹. جواد مرشدلو. جلوه‌هایی از زندگی و فرهنگ مردم شمال قفقاز در منابع فارسی.....
۹۱. ای. و. مامیوا. نمادهای شر در ادبیات رستیا. بازتاب جنبه‌های سنت ایرانی.....
۱۰۳. مهدی حسینی تقی‌آباد. بازتاب تبارارسی‌ها و ریشاوندی آنان با ایرانیان در شماری از منابع ایرانی.....

بخش دوم: موضوعات اجتماعی و سیاسی، تاریخ، تجارت

- ای. ت. مارزویف، زو. کاتوکووا. اوستیای شمالی و ایران. قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰: روابط اجتماعی، سیاسی و خویشاوندی.....
۱۲۵. آ. ش. کادیربایف. ژ. س. سیزدیگوا. آلان‌ها در دوره تهاجم مغول و ایران. قرن‌های ۱۴-۱۳.....
۱۳۷. ی. ب. بیسولوا. درباره شباهت‌های ایران و قفقاز.....
۱۵۱. ای. ت. چیردژیوا. بیمولات واتایف. شوالیه ایرانی ماهوی.....
۱۵۹. علی کالیراد. جنگ داخلی روسیه به روایت گزارش‌های کنسول ایران در ولادی قاز.....
۱۷۷. آ. و. شکایف. ایجاد زیربنای لجستیک: ورود تولیدکننده ایرانی به بازار قفقاز شمالی.....
- ۱۸۵.

بخش سوم

- آلبوم تصویری از میراث مشترک ایران و اوستیای شمالی. تصاویر از: مرتضی رضوان‌فر.....
- ۱۹۳.

سخن آغازین

اوستیایی‌ها (آسی‌ها) مردمانی ایرانی زبان هستند. زبان آسی از گروه زبان‌های شمال شرق ایرانی شاخهٔ زبان‌های هندواروپایی محسوب می‌شود.

به علت شرایط تاریخی، آسی‌ها در محیط بیگانه‌ای قرار گرفتند و موجب ویژگی‌های تاریخی ایشان، تصورات ذهنی، سرنوشت تاریخی و غیره گردیده است. همهٔ این وقایع بر وضعیت کنونی مذهبی در اوستان (جمهوری اوستیای شمالی - آلانیا، اوستیای جنوبی) تأثیر گذارده است: آسیان برخی از مذاهب مسیحیت پیروی می‌کنند و برخی نیز مسلمان‌اند؛ در عین حال باورهای دیرین خود را فراموش نکرده‌اند و تا به امروز زیارتگاه‌های دیرین اوستیا برپا باقی‌مانده است و فعالیت دارند. آسیان چنان سده در دو سوی رشته کوه‌های قفقاز به سر می‌برند و به همین دلیل ایشان را به شمالی و جنوبی تقسیم می‌کنند. زبان آسیان جنوبی لهجه به‌شمار می‌آید و آن یکی از گونه‌های لهجهٔ یرونی است. آسیان شمالی نیز به‌نوبهٔ خود به ایرونی‌ها و دیگورها تقسیم می‌شوند و به گویش‌های مختلف از زبان آسی سخن می‌گویند. به غیر از زبان، در اسطوره و ادبیات فولکلور و بخش مهمی اسطوره‌ای ایشان با ایران و مردمان ایران ریشه مشترک دارند.

فرهنگ دیرین آسیان شامل جنبه‌های معنوی و مادی است و این شامل ادبیات، فولکلور غنی، مراسم گوناگونی که تا به امروزه اجرا می‌شوند و نمادها و سمبل‌ها، پی‌مایه‌ها و سوژه‌های آن به گذشتهٔ سکاها، سرمدها و آلان‌ها از مردمان اوستیا بازمی‌گردد. علاوه بر آن، آسیان، مردم قفقازند و از همین روی در فرهنگ معنوی ایشان عناصری وجود دارد که با دیگر مردمان قفقاز مشترک است؛ از جمله می‌توان به عناصر مشترک در رقص، لباس، صورت‌های رفتار اجتماعی، نمادهای حماسهٔ نارت‌ها و غیره اشاره کرد.

ویژگی محافظه‌کاری آسیان، شماهای دیرین فرهنگ سنتی معنوی و مادی ایشان و نیز سرنوشت تاریخی آن مردم کمک کرده است تا امروزه در ادبیات فولکلور، آیین‌ها و مراسم و دیگر پدیده‌های سنتی زندگی ایشان، عناصر ایرانی و هندوایرانی و هندواروپایی باستانی حفظ

گردد و شاید این نمونه‌ها، نمونه‌هایی یگانه از مردمان هندواروپایی باشد که برجای مانده است. بسته بودن محل سکونت آسیان طی ۳۰۰ سال اخیر و پیوستن آن‌ها به روسیه، بستر حفظ اسطوره‌های اوستیایی را ایجاد کرده است و همان‌گونه که در پژوهش‌های باستان‌شناسی و بازسازی‌های صورت گرفته بر پایه ادبیات فولکلور اوستیایی توضیح داده می‌شود، تداوم فرهنگ‌های سکاها، سرمدیان، آلان‌ها و آسیان در آن آشکار است.

از واقعیت‌های تأثیر متقابل ادبیات فولکلور ایران و اوستیا چون نتیجه و حاصلی غیرژنتیک که از تأثیر متقابل تاریخی برآمده است، به یادبود اثر حماسی مردم اوستیا از عصر داردزان^۱ اشاره می‌کنیم که پرده‌ای عمیق است از یادبود حماسی «امیرانیانی» با ریشه ایرانی. در افسانه‌ها، قصه‌ها و داستان‌های شفاهی آسیان، قسمتی به موضوع جستجوی مهره جادویی توسط شاه ایرانی اختتام می‌یابد. سرده‌های تاریخی در ادبیات فولکلور اوستیا از پیوند با شاه پارسی و سپاهیان او مشتق شده و این باور و ایمان وجود دارد که نمونه‌های عناصر ایرانی بسیاری در آن یافت می‌شود. لازم است موضوع پژوهش دانشمندان اوستیایی و ایرانی قرار گیرد. به‌منظور پژوهش بیشتر در فرهنگ آسیان، نیاز مبرمی به مطالب زبانی، فولکلور، اسطوره و مواد باستان‌شناسی در فرهنگ مردم ایران که مردمانی با ریشه ژنتیک و خویشاوند به شمار می‌آیند، حس می‌شود. علاوه بر آن، ارزیابی پایه علمی تاریخی تمدن بزرگ جهان ایرانی و ازجمله منابع تاریخی مکتوب و دیگر اسناد در ره اجداد آسیان: سکاها، سرمدها و آلان‌ها که تأثیر فراوانی بر مسیر تاریخی ایران گذارده‌اند، بسیار شمار است.

تاریخ روابط میان مراکز علمی پژوهشی تهران و ولادی قفقاز به کنفرانس علمی عملی «ایران - قفقاز شمالی: تاریخچه و دورنمای همکاری» می‌گردد که ۱۲ دسامبر ۲۰۱۷ در شهر ولادی قفقاز برگزار شد. برگزارکنندگان کنفرانس از طرف روسی وزارت فدراسیون روسیه در امور قفقاز شمالی، دولت جمهوری اوستیای شمالی - آلانیا و دانشگاه دولتی اوستیای شمالی به نام ک.ل. ختاگوروف بودند و از طرف ایرانی موسسه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و دانشگاه علامه طباطبائی (تهران). پس‌ازاین واقعه مهم، بنا به درخواست پژوهشگاه میراث فرهنگی ایران و موافقت انستیتو آبایف (انستیتو پژوهش‌های علوم انسانی و علوم اجتماعی به نام و.ای. آبایف شعبه آکادمی علوم روسیه)، مرتضی رضوانفر عضو هیات علمی پژوهشگاه از فرصت مطالعاتی سه ماهه برای پژوهش در

حوزه کتیبه‌های فارسی در اوستیای شمالی استفاده نمود. سپس دیانا سَکایوا (پژوهشگر بخش فولکلور و ادبیات) و المیرا گوتیوا (پژوهشگر بخش زبان آسی) از انستیتو آبایف قریب به یک ماه با هدف فراگیری زبان فارسی در مرکز آموزش زبان فارسی به خارجی زبانان دانشگاه علامه طباطبائی (سطح یک نظام بین‌المللی آموزش زبان) شرکت کردند. در زمان این مأموریت علمی، دیدارهای مهمی با دانشمندان ایرانی صورت گرفت و از جمله از مرکز مطالعات قفقاز دانشگاه تهران بازدید داشتند. و به کمک د.و. سَکایوا و ا.ت. گوتیوا، مریم شفقی نسخه آکادمیک حماسه نارت‌ها را به فارسی برگردانید.

اول آبان‌ماه ۱۳۷۷ در چارچوب همکاری بین‌المللی کنفرانس مشترکی میان دانشگاه علامه طباطبائی و دانشگاه علوم انسانی و علوم اجتماعی سن پترزبورگ با عنوان «گفتگوی فرهنگی ایران و روسیه» برگزار شد. در آن همکاری از دانشگاه دولتی اوستیای شمالی به نام کوستا خیتاگورف و نیز دانشگاه دوان ران‌شناسی مسکو شرکت داشتند. بهار ۱۳۹۸ با اخبار خوب دیگری از سفر پیش روی هیئت از اوستیای شمالی به ایران همراه بود. ۲۹-۲۶ خرداد ۱۳۹۸ با شرکت وزارت امور خارجه ایران، انات بارگانی مشترک ایران و روسیه، وزارت فدراسیون روسیه در امور اوستیای شمالی، نماینده سرگنی فدراسیون روسیه در ایران، دومین همایش «ایران و قفقاز شمالی» در مرکز پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی وزارت خارجه ایران برگزار شد.

مجموعه حاضر، حاصل همکاری پژوهشگران ایرانی در حوزه مطالعات قفقاز و پژوهشگران اوستیای شمالی است. این همکاری در قالب کنفرانس «میراث تاریخی ایران در اوستیا» بازتاب یافته است. مجموعه پیش روی، به سرپرستی دانشگاه علامه طباطبائی منتشر شده است و امید داریم قدم موثری در مسیر همکاری‌های علمی ایران و اوستیا باشد.

مریم شفقی. دیانا سَکایوا